

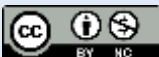
An Analysis of Factors Affecting Multicultural Literacy of Teachers in the Iranian Public Education System

Mahdi Mahmodi¹ , Peyman Sadafi,² & Zahra NikKhah³

1. Corresponding author: Department of Educational Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: mahmodi86@pnu.ac.ir

2. PhD Student in Philosophy of Education, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: peyman09189029065@pnu.ac.ir

3. MA in Educational Research, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: zahra5861152@pnu.ac.ir

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article Keywords: Culture, Multicultural Literacy, Subculture Education, Teachers. Article history: Received: 21 February 2026 Revised: 29 May 2026 Accepted: 31 May 2026 Published: 4 August 2026	The present descriptive-survey study aimed to identify the factors influencing teachers' multicultural literacy. The population comprised 850 teachers with over 15 years of experience in Ghochan County, of whom 262 were selected through stratified random sampling based on the Krejcie-Morgan table. Data were collected using a researcher-made questionnaire, with reliability confirmed by Cronbach's alpha ($\alpha = 0.83$). Exploratory factor analysis was employed to compute explained variance and factor loadings. Findings revealed that 51 items demonstrated factor loadings above 0.4, which were categorized into six factors that collectively accounted for over 55% of the total variance in multicultural literacy. These factors include: (1) preliminary and ongoing multicultural training; (2) multicultural awareness, attitudes, and practices; (3) integration of cultural elements into personal and professional life; (4) adherence to cultural norms and the prevention of cultural discrimination; (5) the promotion of multiculturalism; and (6) attention to multicultural literacy in high-level policy documents. Based on these results, enhancing teachers' multicultural literacy requires establishing educational infrastructure in Farhangian University, providing continuous in-service training, evaluating multicultural competencies in both individual and professional dimensions, and incorporating incentive-based multicultural approaches into internal regulations and national policy documents.
Cite this article: Mahmodi, M., Sadafi, P., & NikKhah, Z. (2026). An Analysis of Factors Affecting Multicultural Literacy of Teachers in the Iranian Public Education System. <i>Curriculum Studies in Teacher Education & Development</i>, 1(4), 73-88. https://doi.org/10.22034/jcsted.2026.577116.1047 © The Author(s). Publisher: Iranian Curriculum Studies Association.	

Extended Abstract

Introduction

Contemporary global transformations—including accelerated globalization, migration, and communication technology development—have exposed human societies to unprecedented levels of cultural, ethnic, linguistic, and religious diversity. While this mosaic holds profound potential for social enrichment, the absence of skilled management risks severe social tensions, discrimination, and educational inequity. Consequently, educational systems worldwide increasingly adopt multicultural education frameworks to foster equity, peaceful coexistence, and mutual respect. Multicultural education transcends mere academic knowledge transfer; it actively shapes values, attitudes, and vital competencies that prepare learners for responsible civic participation in pluralistic societies.

Within this paradigm, teachers serve as vital linchpins. Their beliefs, knowledge, attitudes, and pedagogical skills directly influence learning climates, student belongingness, and instructional fairness. Educators equipped with robust multicultural literacy cultivate inclusive environments, mitigate implicit prejudices, and ensure equitable participation for minority students. Conversely, a deficit in multicultural competence risks reproducing cultural stereotypes and intensifying educational disparities. Multicultural literacy encompasses a multifaceted construct extending beyond superficial cultural awareness, integrating critical knowledge, empathetic attitudes, and active behavioral capacities to counter discrimination and promote social justice.

Despite growing recognition, empirical evidence reveals that many educators remain inadequately prepared for diverse classrooms, struggling with cultural and linguistic management. Within Iran's public education system—characterized by a rich tapestry of ethnic and cultural groups—a critical knowledge gap persists regarding teachers' baseline multicultural literacy and its influencing factors. Therefore, this research was designed to identify, analyze, and prioritize the underlying factors affecting teachers' multicultural literacy within the public education framework.

Methodology

This investigation adopted an applied objective with a descriptive-survey research design. The target population comprised all public school teachers in Qouchan County with professional experience exceeding 15 years during the 2023–2024 academic year, numbering 488 educators. Utilizing the Cochran table, a sample of 262 teachers was selected via stratified random sampling. Data collection utilized a researcher-developed questionnaire synthesized from established academic instruments.

The face and content validity of the instrument were confirmed through a Delphi panel of ten seasoned educators and experts. Reliability was established via Cronbach's alpha, yielding an internal consistency score of 0.83. Quantitative analysis was conducted using SPSS version 24. Preliminary diagnostic tests, including the Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) measure of sampling adequacy and Bartlett's test of sphericity, preceded Exploratory Factor Analysis (EFA). The factor structure was extracted using orthogonal rotation via the Varimax method, alongside calculated explained variance and factor loadings.

Findings and Conclusion

Demographic profiling of the 262 participating educators revealed that 63.7% (167 participants) were male and 36.3% (95 participants) were female, with a mean age of 41.9 years and a mean tenure of 12.8 years. Regarding academic qualifications, 68.8% held a master's degree, 20.9% were doctoral candidates, and 10.3% held an earned Ph.D.

Prior to factor extraction, statistical assumptions were validated. The KMO index yielded 0.729, and Bartlett's test resulted in 16262.95 ($p < 0.01$), confirming optimal data suitability. EFA extracted six distinct factors accounting for 55.60% of total cumulative variance in teachers' multicultural literacy:

1. Initial and Continuous Multicultural Training (eigenvalue 7.308, explaining 13.28% of variance), encompassing foundational coursework and in-service professional development.
2. Multicultural Awareness, Attitude, and Performance (eigenvalue 6.301, explaining 11.45% of variance), reflecting moral responsibility and empathetic student engagement.
3. Application of Cultural Elements in Personal and Professional Life (eigenvalue 5.415, explaining 9.84% of variance), emphasizing regional cultural awareness and everyday integration.
4. Adherence to Cultural Norms and Avoidance of Discrimination (eigenvalue 4.710, explaining 8.56% of variance), focusing on refraining from ethnic humor and bias.
5. Promotion of Multiculturalism (eigenvalue 3.616, explaining 6.57% of variance), highlighting community engagement and parental polling.
6. Macro-Policy and Upstream Document Orientation (eigenvalue 3.231, explaining 5.87% of variance), capturing institutional alignment with foundational educational documents.

The empirical findings substantiate that multicultural literacy is a multidimensional construct driven by structured pedagogical training, ethical commitments, behavioral norms, and institutional frameworks. The preeminence of continuous professional training underscores that teacher academies must embed mandatory practical coursework and diverse field placements. Results align with international research emphasizing that professional self-efficacy is a direct product of sustained pedagogical interventions. Furthermore, the prominence of anti-discriminatory practices highlights that multicultural literacy must manifest as active social agency against prejudice.

In conclusion, enhancing teachers' multicultural literacy necessitates strategic systemic reforms. Authorities must bridge the gap between macro-level policies and localized classroom execution by redesigning Farhangian University curricula, institutionalizing reflective in-service workshops, and incorporating multicultural competencies into evaluation frameworks. Ultimately, fostering robust multicultural literacy is a vital strategic imperative for mitigating ethnic tensions, preserving national cohesion, and ensuring enduring educational justice.

تحلیل عوامل مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان در نظام آموزشی عمومی ایران

مهدی محمودی^{۱*} ، پیمان صدقی^۲ و زهرا نیک‌خواه^۳

۱. نویسنده مسئول: گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: mahmodi86@pnu.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: peyman09189029065@pnu.ac.ir

۳. کارشناس ارشد تحقیقات آموزشی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: zahra5861152@pnu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله اصیل پژوهشی	پژوهش حاضر با هدف تحلیل عوامل مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان به روش توصیفی-پیمایشی انجام شد. جامعه‌ی آماری شامل ۸۵۰ معلم با سابقه‌ی بیش از ۱۵ سال در شهرستان قوچان بود که بر اساس جدول کرجسی-مورگان، ۲۶۲ نفر به صورت تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای محقق‌ساخته بود که پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۳) تأیید شد. داده‌ها با استفاده به کمک تحلیل عاملی اکتشافی، با محاسبه‌ی واریانس تبیین‌شده و بار عاملی مؤلفه‌ها، تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد که ۵۱ گویه از مؤلفه‌های پژوهش، بار عاملی بالاتر از ۰/۴ دارند و در قالب شش عامل دسته‌بندی می‌شوند. این عوامل در مجموع بیش از ۵۵٪ از واریانس کل سواد چندفرهنگی را تبیین می‌کنند. این عوامل عبارت‌اند از آموزش‌های مقدماتی و مستمر چندفرهنگی؛ آگاهی، نگرش و عملکرد چندفرهنگی؛ به‌کارگیری عناصر فرهنگی در زندگی شخصی و کاری؛ رعایت هنجارهای فرهنگی و پرهیز از تبعیض فرهنگی؛ ترویج چندفرهنگی و توجه اسناد بالادستی به سواد چندفرهنگی. بر اساس یافته‌ها، ارتقای سواد چندفرهنگی معلمان مستلزم فراهم‌سازی زیرساخت‌های آموزشی در دانشگاه فرهنگ، آموزش و پرورش، معلمان. فرهنگ، آموزش و پرورش، معلمان.

واژه‌های کلیدی:

فرهنگ، سواد چندفرهنگی، خرده فرهنگ، آموزش و پرورش، معلمان.

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۲/۰۲

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۳/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۱۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۵/۱۳

استناد به این مقاله: محمودی، مهدی؛ صدقی، پیمان و نیک‌خواه، زهرا. (۱۴۰۵). تحلیل عوامل مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان در نظام آموزشی

عمومی ایران. مطالعات برنامه درسی در تربیت و بالندگی معلم، ۱ (۴)، ۷۳-۸۸. <https://doi.org/10.22034/jcsted.2026.577116.1047>

© نویسندگان.

ناشر: انجمن مطالعات برنامه درسی ایران.

مقدمه

در دهه‌های اخیر، تحولات گسترده ناشی از جهانی‌شدن، مهاجرت، توسعه فناوری‌های ارتباطی و افزایش تعاملات میان ملت‌ها، جوامع انسانی را با سطح بی‌سابقه‌ای از تنوع فرهنگی، قومی، زبانی و دینی مواجه ساخته است. این تنوع فرهنگی اگرچه می‌تواند بستری مناسب برای غنای اجتماعی، تبادل تجربیات و رشد سرمایه فرهنگی جوامع فراهم آورد، اما در صورت فقدان مدیریت صحیح و نادیده گرفتن تفاوت‌های فرهنگی، زمینه‌ساز بسیاری از تنش‌ها، تبعیض‌ها و نابرابری‌های اجتماعی و آموزشی خواهد شد (Veliz, 2024). از این رو، نظام‌های آموزشی در سراسر جهان تلاش می‌کنند با اتخاذ سیاست‌ها و رویکردهای مبتنی بر آموزش چندفرهنگی، زمینه تحقق عدالت آموزشی، همزیستی مسالمت‌آمیز و احترام متقابل میان فرهنگ‌های مختلف را فراهم سازند. آموزش چندفرهنگی به عنوان یکی از رویکردهای مهم نظام‌های آموزشی معاصر، بر پذیرش تفاوت‌های فرهنگی، احترام به هویت‌های قومی و زبانی، و ایجاد فرصت‌های برابر آموزشی برای تمامی دانش‌آموزان تأکید دارد. هدف اصلی این رویکرد، تربیت افرادی است که بتوانند در جامعه‌ای متنوع و چندفرهنگی به صورت مؤثر، مسئولانه و عادلانه زندگی کنند و نسبت به فرهنگ‌ها و دیدگاه‌های متفاوت نگرش مثبت داشته باشند (Ahmadipour et al., 2020). در این چارچوب، تعلیم و تربیت تنها محدود به انتقال دانش نیست، بلکه وظیفه دارد نگرش‌ها، ارزش‌ها و مهارت‌هایی را در فراگیران تقویت کند که آنان را برای تعامل سازنده با افراد متعلق به فرهنگ‌های مختلف آماده سازد.

در این میان، معلمان به عنوان مهم‌ترین عناصر نظام تعلیم و تربیت، نقشی اساسی در تحقق اهداف آموزش چندفرهنگی ایفا می‌کنند. نگرش، باورها، دانش و مهارت‌های معلمان در مواجهه با تفاوت‌های فرهنگی و زبانی دانش‌آموزان، تأثیر مستقیمی بر کیفیت آموزش، احساس تعلق دانش‌آموزان و شکل‌گیری فضای عادلانه آموزشی دارد (Jang et al., 2025). معلمان که از سواد چندفرهنگی برخوردارند، می‌توانند محیط‌های یادگیری فراگیر و حمایت‌گر ایجاد کنند، تبعیض و پیش‌داوری را کاهش دهند و فرصت مشارکت برابر را برای تمامی دانش‌آموزان فراهم سازند. در مقابل، فقدان آگاهی و مهارت‌های چندفرهنگی در معلمان ممکن است موجب بازتولید کلیشه‌های فرهنگی، تشدید نابرابری‌های آموزشی و احساس طردشدگی در میان دانش‌آموزان متعلق به گروه‌های اقلیت گردد. سواد چندفرهنگی مفهومی فراتر از آگاهی صرف نسبت به تفاوت‌های فرهنگی است و به مجموعه‌ای از دانش‌ها، نگرش‌ها، مهارت‌ها و توانایی‌هایی اشاره دارد که افراد را قادر می‌سازد تفاوت‌های فرهنگی را درک کرده، به دیدگاه‌های متنوع احترام بگذارند و در تعاملات اجتماعی و آموزشی به شیوه‌ای عادلانه و مسئولانه عمل کنند (Sadeghi & Havas beigi, 2020). این نوع سواد همچنین بر توانایی تحلیل انتقادی ساختارهای اجتماعی، مقابله با تبعیض و حمایت از عدالت اجتماعی تأکید دارد (Samadpouri Javid, 2021). در واقع، افراد دارای سواد چندفرهنگی می‌توانند دانش و اطلاعات را از منظر گروه‌های فرهنگی مختلف تحلیل کنند و از آن در جهت ایجاد جامعه‌ای منصفانه‌تر و انسانی‌تر بهره بگیرند.

پژوهش‌ها نشان داده‌اند که دانش‌آموزان متعلق به گروه‌های قومی، زبانی و فرهنگی حاشیه‌نشین، اغلب تجربه‌هایی نظیر تبعیض، نابرابری آموزشی، طرد اجتماعی و کاهش عزت‌نفس را تجربه می‌کنند (Ebrahimi et al., 2020). این مسئله می‌تواند پیامدهای منفی متعددی بر عملکرد تحصیلی، انگیزش آموزشی و مشارکت اجتماعی آنان داشته باشد. در چنین شرایطی، معلمان دارای سواد چندفرهنگی می‌توانند با ایجاد فضای آموزشی امن و حمایت‌گر، احترام به تفاوت‌ها و تقویت احساس ارزشمندی در دانش‌آموزان، نقش مهمی در کاهش نابرابری‌ها و ارتقای عدالت آموزشی ایفا کنند (Afzali et al., 2023). از این رو، تقویت سواد چندفرهنگی معلمان به عنوان یکی از الزامات اساسی نظام‌های آموزشی معاصر مطرح شده است. با گسترش تنوع فرهنگی در مدارس، بسیاری از کشورها تلاش کرده‌اند از طریق اصلاح برنامه‌های درسی، آموزش حرفه‌ای معلمان و توسعه سیاست‌های آموزشی چندفرهنگی، پاسخ مناسبی به نیازهای دانش‌آموزان متنوع ارائه دهند. با این حال، مطالعات نشان می‌دهد که بسیاری از معلمان هنوز آمادگی کافی برای تدریس در کلاس‌های چندفرهنگی را ندارند و در زمینه مدیریت تفاوت‌های فرهنگی و زبانی با چالش مواجه‌اند (Romijn et al., 2021). این موضوع نشان می‌دهد که صرف وجود سیاست‌های آموزشی چندفرهنگی کافی نیست، بلکه لازم است معلمان نیز از دانش، نگرش و مهارت‌های لازم برای اجرای این سیاست‌ها برخوردار باشند. در همین

راستا، Jang et al. (2025) در پژوهش خود نشان دادند که خودکارآمدی آموزشی معلمان در کلاس‌های چندفرهنگی تحت تأثیر عواملی همچون تجربه تعامل بین‌فرهنگی، آموزش‌های حرفه‌ای، حمایت سازمانی و نگرش مثبت نسبت به تنوع فرهنگی قرار دارد. آنان تأکید کردند که معلمان که اعتماد بیشتری به توانایی خود در مدیریت کلاس‌های متنوع دارند، عملکرد موفق‌تری در ایجاد محیط‌های آموزشی فراگیر و عادلانه از خود نشان می‌دهند. همچنین، فراتحلیل Huang et al. (2023) نشان داد که تجربه‌های بین‌المللی و برنامه‌های مطالعاتی خارج از کشور تأثیر معناداری بر ارتقای شایستگی‌های بین‌فرهنگی معلمان دارد و موجب افزایش آگاهی فرهنگی، انعطاف‌پذیری و نگرش مثبت نسبت به تنوع می‌شود.

علاوه بر این، پژوهش Chinawong et al. (2022) بیانگر آن است که شایستگی بین‌فرهنگی معلمان دارای ابعاد مختلفی نظیر آگاهی فرهنگی، مهارت‌های ارتباطی، نگرش مثبت به تفاوت‌ها و توانایی سازگاری اجتماعی است. نتایج این پژوهش نشان داد که معلمان برخوردار از این شایستگی‌ها، توانایی بیشتری در مدیریت تعارضات فرهنگی، تعامل مؤثر با دانش‌آموزان و ایجاد فضای یادگیری مشارکتی دارند. همچنین، فراتحلیل انجام‌شده توسط Budiarti (2023) نشان داد که آموزش چندفرهنگی تأثیر مثبتی بر عملکرد آموزشی، تعاملات اجتماعی و نگرش‌های حرفه‌ای معلمان دارد و می‌تواند کیفیت آموزش و یادگیری را بهبود بخشد. (Sergeeva et al. 2019) نیز نشان دادند سواد چندفرهنگی منجر به تشدید تعامل بین فرهنگی بین نمایندگان جوامع مختلف فرهنگی می‌شود. (Arsal 2019) نشان داد معلمان که در معرض برنامه آموزش چندفرهنگی انتقادی قرار گرفتند، در مقایسه با معلمان گروه کنترل، پیشرفت قابل‌توجهی در نگرش‌های چندفرهنگی خود نشان دادند. Yildirim and Tezci (2020) نیز در تحقیق خود نشان دادند توسعه ادراک معلمان از خودکارآمدی، دانش و باور در مورد اجرای برنامه‌های چندفرهنگی اهمیت زیادی دارد.

در پژوهش‌های داخلی نیز بر اهمیت سواد چندفرهنگی معلمان تأکید فراوانی شده است. (Havas beige et al. 2023) نشان دادند که معلمان نگرش مثبتی نسبت به آموزش چندفرهنگی دارند و آن را از ضرورت‌های اساسی نظام آموزشی در عصر حاضر می‌دانند. (Afzali et al. 2022) نیز گزارش کردند که اگرچه دانشجو معلمان از نظر دانش چندفرهنگی در سطح مطلوبی قرار دارند، اما در زمینه مهارت‌های عملی چندفرهنگی با ضعف‌هایی مواجه‌اند. (Khodabakhshi et al. 2022) نیز نقش برنامه‌ریزی درسی، آموزش و توانمندسازی منابع انسانی را در استقرار مدیریت چندفرهنگی مؤثر دانستند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که اگرچه توجه نظری به آموزش چندفرهنگی در نظام آموزشی کشور افزایش یافته است، اما همچنان در حوزه آموزش عملی و مهارت‌محور معلمان نیاز به اقدامات اساسی وجود دارد. از سوی دیگر، توسعه سواد چندفرهنگی در میان معلمان نه تنها بر کیفیت آموزش و یادگیری تأثیرگذار است، بلکه می‌تواند در تقویت انسجام اجتماعی، همبستگی ملی و کاهش تعصبات قومی و فرهنگی نیز نقش مؤثری ایفا کند. معلمان که نسبت به تفاوت‌های فرهنگی حساسیت و آگاهی بیشتری دارند، بهتر می‌توانند زمینه گفت‌وگو، احترام متقابل و تعامل سازنده میان دانش‌آموزان را فراهم آورند و از شکل‌گیری نگرش‌های تبعیض‌آمیز جلوگیری کنند. بدین ترتیب، مدارس می‌توانند به محیط‌هایی برای تقویت فرهنگ صلح، مدارا و عدالت اجتماعی تبدیل شوند.

معلمان به‌عنوان مهم‌ترین کنشگران آموزشی، نقش تعیین‌کننده‌ای در ایجاد عدالت آموزشی، تقویت همزیستی فرهنگی و کاهش تبعیض در مدارس دارند. در نظام آموزشی ایران نیز با وجود تنوع گسترده فرهنگی در مناطق مختلف، هنوز شناخت دقیقی از میزان سواد چندفرهنگی معلمان و عوامل اثرگذار بر آن وجود ندارد. این مسئله می‌تواند بر کیفیت تعاملات آموزشی، شیوه مواجهه معلمان با تفاوت‌های فرهنگی دانش‌آموزان و میزان تحقق اهداف تعلیم و تربیت اثرگذار باشد. از سوی دیگر، عوامل گوناگونی همچون ویژگی‌های فردی، تجربه‌های آموزشی، نگرش‌های فرهنگی، سیاست‌های سازمانی و محیط اجتماعی می‌توانند در شکل‌گیری سواد چندفرهنگی معلمان نقش داشته باشند، اما میزان تأثیر هر یک و نحوه اولویت‌بندی آنها به‌روشنی مشخص نشده است. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف پاسخ به سه سوال ذیل انجام گرفته است:

۱. مؤلفه‌های مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان کدامند و رتبه‌بندی آنها چگونه است؟
۲. عوامل مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان کدامند و چه تحلیلی از آنها می‌توان ارائه داد؟

۳. رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان چگونه است؟

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی، از نظر شیوه گردآوری داده‌ها نیز از نوع توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی معلمان باتجربه ۱۵ سال بیشتر آموزش و پرورش شهرستان قوچان در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ می‌باشد. بر اساس اطلاعات به دست آمده از روابط عمومی اداره آموزش و پرورش شهرستان قوچان با در نظر گرفتن حوزه شهرستان تعداد معلمان مشغول بکار، برابر ۴۸۸ نفر بود. تعداد نمونه آماری بر اساس جدول تعیین حجم نمونه آماری کرچسی-مورگان برابر ۲۱۵ نفر می‌باشد. روش نمونه‌گیری در این پژوهش بصورت تصادفی طبقه ای انجام گرفت. پرسشنامه مورد استفاده در این مطالعه از نوع محقق ساخته بود که برای تهیه آن از ابزار تحقیقاتی چون (Mousavi et al. (2013)، (Ahmady et al. (2018)، (Sadeghi et al. (2015) و (Soltani et al. (2009) و برخی مطالعات دیگر استفاده شده است. لازم به ذکر است، روایی صوری و محتوایی ابزار تحقیق با استفاده از روش دلفی (قضاوتی) یعنی نظرسنجی چندباره از افراد خبره که شامل ۱۰ نفر از معلمان با تجربه و دارای سابقه تدریس در کلاس های چندفرهنگی بودند، تأمین شد و پایایی آن با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۳ مشخص گردید. جهت تحلیل داده‌ها از نرم افزار spss-24 و روش تحلیل عاملی اکتشافی و محاسبه میزان واریانس تبیین شده و میزان بار عاملی مؤلفه‌ها استفاده شد.

یافته‌ها

ویژگی‌های فردی-جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان

اطلاعات به دست آمده نشان داد از ۲۶۲ پاسخ‌دهنده که در پژوهش شرکت کرده‌اند، ۶۳/۷ درصد (برابر ۱۶۷ نفر) را مردان و ۳۶/۳ درصد (۹۵ نفر) را زنان تشکیل داده‌اند. همچنین، میانگین سنی مشارکت‌کنندگان برابر ۴۱/۹ سال و میانگین سابقه خدمت آنان برابر ۱۲/۸ سال بود. ۶۸/۸ درصد (برابر ۱۸۰ نفر) از مشارکت‌کنندگان دارای مدرک کارشناسی ارشد، ۲۰/۹ درصد (برابر ۵۵ نفر) دانشجوی دکتری و در نهایت، ۱۰/۳ درصد (برابر ۲۷ نفر) دارای مدرک دکتری تخصصی بودند.

۱. مؤلفه‌های مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان کدامند و رتبه بندی آنها چگونه است؟

جدول ۱

دیدگاه مشارکت‌کنندگان درباره مؤلفه‌های مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان

رتبه	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
۱	عدم استفاده از جُک و لطیفه درباره‌ی اقوام ایرانی	۳/۲۶۵	۰/۵۱۱	۰/۱۵۷
۲	پرهیز از مباحث و مجادله‌های فرهنگی بین اقوام	۳/۲۶۰	۰/۵۴۴	۰/۱۶۷
۳	شناخت پوشش اقوام ایرانی و فلسفه وجودی آنها	۳/۴۳۳	۰/۶۲۹	۰/۱۸۳
۴	تأکید بر آموزش چندزبانه در دانشگاه‌های فرهنگیان	۳/۳۹۱	۰/۶۳۸	۰/۱۸۸
۵	آشنایی با دیدگاه‌های فرهنگی دانش‌آموزان کلاس و احترام به آن	۳/۴۲۸	۰/۶۵۸	۰/۱۹۲
۶	ایجاد گروه‌های مشترک با همکاران از فرهنگ‌های مختلف در فضای مجازی	۳/۴۲۳	۰/۶۸۵	۰/۲۰۰
۷	آگاهی از مسئولیت اخلاقی و وظایف انسانی در مواجهه با فرهنگ‌های دیگر	۳/۳۶۷	۰/۶۹۰	۰/۲۰۵
۸	تنظیم نوع برخورد، نحوه تفکر و نحوه عملکرد با توجه به تنوع فرهنگی محیط	۳/۳۴۴	۰/۶۹۲	۰/۲۰۷
۹	گوش دادن به موسیقی نواحی مختلف ایران	۳/۳۸۱	۰/۷۱۳	۰/۲۱۱
۱۰	ایجاد رابطه دوستی با دانش‌آموزان از فرهنگ‌های مختلف	۳/۴۰۰	۰/۷۲۲	۰/۲۱۲
۱۱	عدم تعصب در جهت‌گیری‌های دینی، شخصی و مقایسه آن با دیگران	۳/۳۵۸	۰/۷۱۵	۰/۲۱۳
۱۲	آشنایی اجمالی با لهجه‌های اقوام مختلف ایران توسط معلمان	۳/۳۳۰	۰/۷۶۶	۰/۲۳۰

رتبه	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
۱۳	توجه به تفاوت‌های فرهنگی موجود در هنگام قضاوت دیگران یا همکاری با سایر همکاران	۳/۳۰۷	۰/۷۷۹	۰/۲۳۵
۱۴	پرهیز از تبعیض جنسیتی در کلام و عملکرد	۳/۳۰۷	۰/۷۹۱	۰/۲۳۹
۱۵	عدم تخریب اقوام مختلف با استفاده از رفتار تحقیرآمیز و نامناسب در خصوص لهجه	۳/۰۷۹	۰/۷۴۸	۰/۲۴۳
۱۶	یادگیری اجمالی ادیان و مذاهب موجود در ایران توسط معلمان	۳/۰۶۵	۰/۷۵۲	۰/۲۴۵
۱۷	استفاده از تجربیات سایر کشورهای دنیا در برخورد با چندفرهنگی	۳/۲۰۰	۰/۸۰۴	۰/۲۵۱
۱۸	قبول وجود چندفرهنگی و تطبیق شرایط زندگی و کار با آن	۳/۱۸۶	۰/۸۲۲	۰/۲۵۸
۱۹	آگاهی از پیش زمینه‌ی فرهنگی منطقه فعالیت	۳/۱۸۶	۰/۸۲۸	۰/۲۶۰
۲۰	بکارگیری مناسب از تنوع فرهنگی دانش‌آموزان در راستای پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان	۳/۱۷۲	۰/۸۶۶	۰/۲۷۳
۲۱	استفاده از تجربیات چندفرهنگی همکاران با سابقه	۳/۱۳۵	۰/۸۶۸	۰/۲۷۷
۲۲	بهره‌گیری از فعالیت‌های هنری مثل تئاتر و فیلم‌های مستند در طول دوره تحصیل دانشجویان برای آشنایی با فرهنگ‌های متنوع ایرانی	۳/۱۴۰	۰/۸۷۵	۰/۲۷۹
۲۳	آموزش به زبان مادری در کلاس درس	۳/۰۱۷	۰/۸۷۷	۰/۲۸۲
۲۴	ارزیابی درست از فرهنگ‌های مختلف و هماهنگی با آنها	۳/۱۵۸	۰/۸۹۳	۰/۲۸۳
۲۵	تهیه و تدوین مسابقات فرهنگی بین استان‌های مختلف جهت آشنایی بهتر معلمان با سایر فرهنگ‌ها	۳/۰۸۸	۰/۸۷۴	۰/۲۸۳
۲۶	مدنظر قرار دادن سواد چندفرهنگی در برنامه‌های ضمن خدمت	۳/۰۸۸	۰/۸۸۴	۰/۲۸۶
۲۷	داشتن درک روشن از چگونگی برخورد با دانش‌آموزانی از فرهنگ‌های دیگر (نظیر کرد، لر، ترک، بلوچ، عرب)	۳/۱۰۷	۰/۸۹۳	۰/۲۸۷
۲۸	ارج نهادن به مراسمات مذهبی و مناسبت‌های خاص اقوام ایرانی	۳/۱۵۸	۰/۹۰۸	۰/۲۸۸
۲۹	ارائه طرح درس بر مبنای تنوع فرهنگی ایران	۳/۰۷۰	۰/۹۰۲	۰/۲۹۴
۳۰	الزام به حضور و فعالیت معلمان در برنامه‌های فرهنگی بومی مناطق مختلف کشور	۳/۰۶۵	۰/۹۲۰	۰/۳۰۰
۳۱	حضور در جلسات مرتبط با آموزش‌های فرهنگی	۳/۰۶۵	۰/۹۲۵	۰/۳۰۲
۳۲	تلاش برای شناخت بهتر فرهنگ‌های دیگر و استفاده کاربردی از آن در شغل	۳/۰۵۶	۰/۹۳۱	۰/۳۰۵
۳۳	حضور در کلاس‌های ایران‌شناسی با محتوای فرهنگ	۳/۰۳۳	۰/۹۲۴	۰/۳۰۵
۳۴	آموزش دانشجویان تربیت معلم برای بکارگیری راهبردهای آموزشی فرهنگی	۳/۰۲۸	۰/۹۳۲	۰/۳۰۸
۳۵	آگاهی از ارزشمندی اقوام مختلف برای ایران و نظام جمهوری اسلامی ایران	۳/۰۲۸	۰/۹۴۷	۰/۳۱۳
۳۶	الزام به تهیه گزارش‌های فرهنگی از محل‌های تدریس مخصوصاً نقاط روستایی و آشنایی با آداب و رسوم خاص و اشتراک‌گذاری آنها بین سایر معلمان	۳/۰۲۷	۰/۹۴۱	۰/۳۱۳
۳۷	آموزش مفهوم واقعی فرهنگ و تنوع آن در ایران برای معلمان	۲/۹۷۲	۰/۹۴۲	۰/۳۱۷
۳۸	یادگیری حداقل‌های زبان و گویش فرهنگ‌های مختلف ایران	۳/۰۳۷	۰/۹۶۶	۰/۳۱۸
۳۹	طراحی واحدهای درسی آشنایی با فرهنگ به خصوص منطقه فعالیت در دانشگاه فرهنگیان ویژه هر استان	۲/۹۵۳	۰/۹۴۶	۰/۳۲۰
۴۰	ایجاد ارتباط بین خرده فرهنگ‌های موجود در کلاس و بهره‌مندی از آن	۳/۰۰۵	۰/۹۷۴	۰/۳۲۴
۴۱	حضور در همایش‌ها و کنفرانس‌های علمی مرتبط با فرهنگ‌شناسی	۲/۹۸۶	۰/۹۸۸	۰/۳۳۱
۴۲	آشنایی اجمالی با اقوام ایرانی توسط معلمان	۲/۹۱۲	۰/۹۷۰	۰/۳۳۳
۴۳	توجه به موضوعات تعصبی مذهبی، تبعیض زبانی و بیگانه هراسی در مراکز علمی کشور	۲/۹۵۸	۰/۹۹۷	۰/۳۳۷
۴۴	دخالت دادن عوامل فرهنگی در شیوه برخورد با دیگران	۲/۹۷۲	۱/۰۰۹	۰/۳۳۹
۴۵	توجه به آثار تبعیض فرهنگی، نژادی و جنسی در دانشگاه‌های کشور	۲/۸۱۴	۱/۰۳۳	۰/۳۶۷
۴۶	عدم مقایسه و رتبه بندی فرهنگ‌ها نسبت به یکدیگر	۲/۸۱۴	۱/۰۴۷	۰/۳۷۲
۴۷	احترام به تفاوت‌های فرهنگی همکاران، دوستان یا دانش‌آموزان	۲/۷۲۱	۱/۰۷۵	۰/۳۹۵
۴۸	استفاده از ظرفیت دانش‌آموزان با فرهنگ‌های مختلف در کلاس برای آگاهی معلم و سایر دانش‌آموزان	۲/۷۴۰	۱/۰۸۴	۰/۳۹۶
۴۹	آگاهی از انتظارات دانش‌آموزان در خصوص فرهنگ آنها با صحبت و ایجاد رابطه فرهنگی	۲/۶۴۷	۱/۱۱۳	۰/۴۲۱
۵۰	ارزشیابی و نظرسنجی دوره‌ای از والدین دانش‌آموزان در خصوص توجه معلمان به چندفرهنگی	۲/۶۱۴	۱/۱۲۵	۰/۴۳۰

رتبه	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
	و توصیه‌های لازم به معلمان در صورت نیاز			
۵۱	ارزش دادن به شایستگی‌های چندفرهنگی معلمان در فرایند رتبه بندی	۲/۶۱۹	۱/۱۲۹	۰/۴۳۱
۵۲	بکارگیری مدیران میانی آشنا به چندفرهنگی و فعال نمودن آنها در این عرصه	۲/۴۲۸	۱/۰۹۱	۰/۴۴۹
۵۳	بکارگیری مولفه‌های فرهنگی نقاط مختلف کشور در تدوین کتب درسی	۲/۳۳۰	۱/۰۸۴	۰/۴۶۵
۵۴	توجه به چندفرهنگی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	۲/۳۴۰	۱/۱۰۳	۰/۴۷۱
۵۵	آشنایی با پیشینه تاریخی بعضی از شهرهای قدیمی ایران	۳/۴۰۹	۲/۱۷۰	۰/۶۳۷

جدول ۱ رتبه‌بندی ۵۵ مولفه مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان را نشان می‌دهد. از نظر مشارکت‌کنندگان در پژوهش؛ مهمترین مولفه‌های مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان به ترتیب اهمیت عبارتند از: ۱. «عدم استفاده از جُک و لطیفه درباره‌ی اقوام ایرانی» با ضریب تغییرات ۰/۱۵۷؛ ۲. «پرهیز از مباحث و مجادله‌های فرهنگی بین اقوام» با ضریب تغییرات ۰/۱۶۷؛ ۳. «شناخت پوشش اقوام ایرانی و فلسفه وجودی آنها» با ضریب تغییرات ۰/۱۸۳؛ ۴. «تاکید بر آموزش چندزبانه در دانشگاه‌های فرهنگیان» با ضریب تغییرات ۰/۱۸۸ و ۵. «آشنایی با دیدگاه‌های فرهنگی دانش‌آموزان کلاس و احترام به آن» با ضریب تغییرات ۰/۱۹۲ که در جدول ۱ معرفی شده است. همچنین؛ لازم به توجه است که در میان مولفه‌های مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان، همگی موارد -به جز ۳ مولفه- دارای میانگین بالاتر از سطح متوسط یعنی ۲/۵ می‌باشند.

۲. عوامل مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان کدامند و چه تحلیلی از آنها می‌توان ارائه داد؟

به منظور شناسایی و تعیین عوامل مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شده است. محاسبات آماری اولیه نشان داد که شرایط لازم برای انجام تحلیل عاملی؛ یعنی بزرگ‌تر از صفر بودن دترمینان ماتریس همبستگی برای پی بردن به نبودن همسانی میان متغیرها، KMO بزرگ‌تر از ۰/۷ برای آگاهی از کفایت تعداد نمونه‌ها و معنی‌دار بودن آزمون بارتلت وجود دارد که بیانگر همبستگی بین متغیرهاست.

جدول ۲

پیش‌آزمون‌های تحلیل عاملی اکتشافی

مقدار	درجه آزادی	سطح معناداری
۰/۷۲۹	-	-
۱۶۲۶۲/۹۵	۱۴۸۵	۰/۰۰۰

بر اساس یافته‌های ارائه شده در جدول ۲، مقدار KMO برابر ۰/۷۲۹ و آماره بارتلت معادل ۱۶۲۶۲/۹۵ و در سطح یک درصد معنی‌دار بود که حاکی از مناسب بودن همبستگی متغیرهای وارد شده برای تحلیل عاملی است. در این بررسی شش عامل با مقادیر ویژه بالاتر از یک استخراج شدند و متغیرها بر اساس بار عاملی و پس از چرخش عاملی متعامد به روش واریماکس، در این عوامل دسته‌بندی شدند. در جدول ۳ عامل‌ها و مشخصات آنها نشان داده شده است.

جدول ۳

عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد تجمعی

عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
عامل اول	۷/۳۰۸	۱۳/۲۸۴	۱۳/۲۸۷
عامل دوم	۶/۳۰۱	۱۱/۴۵۶	۲۴/۷۴۳

عامل سوم	۵/۴۱۵	۹/۸۴۶	۳۴/۵۸۹
عامل چهارم	۴/۷۱۰	۸/۵۶۴	۴۳/۱۵۳
عامل پنجم	۳/۶۱۶	۶/۵۷۴	۴۹/۷۲۷
عامل ششم	۳/۲۳۱	۵/۸۷۵	۵۵/۶۰۲

با توجه به نتایج جدول ۳ مشاهده می‌شود که در حالت کلی ۵۵ مؤلفه مؤثر بر سواد چندفرهنگی در قالب ۶ عامل قابل دسته‌بندی است. در این میان؛ بیشترین مقدار ویژه برابر ۷/۳۰۸ مربوط به عامل اول است که ۲۸۴/ درصد واریانس کل را تبیین می‌نماید. مقدار واریانس تجمعی تبیین‌شده توسط این شش عامل برابر ۵۵/۶۰۲ درصد است که نشان می‌دهد مؤلفه‌های موجود در این ۶ عامل بیش از ۵۵ درصد از تغییرات کل مربوط به سواد چندفرهنگی معلمان را تبیین می‌کنند که نشان‌دهنده درصد بالای واریانس تبیین‌شده توسط این عامل‌ها است و واریانس باقیمانده مربوط به سایر متغیرهایی است که در این تحقیق بررسی نشده و خارج از ۵۵ مؤلفه معرفی شده در این مطالعه است.

در جدول ۴ وضعیت قرارگیری متغیرها - که دلالت بر مؤلفه‌های مؤثر بر سواد فرهنگی معلمان دارد - در عوامل نام‌گذاری شده به همراه بار عاملی آنها ارائه شده است.

جدول ۴

متغیرهای مربوط به هر یک از عوامل ششگانه و مقدار بارهای عاملی آنها

نام عامل	مؤلفه‌ها	بار عاملی
آموزش‌های مقدماتی و مستمر چندفرهنگی	آموزش مفهوم واقعی فرهنگ و تنوع آن در ایران برای معلمان	۰/۸۱۰
	طراحی واحدهای درسی آشنایی با فرهنگ بخصوص منطقه فعالیت در دانشگاه فرهنگیان ویژه هر استان	۰/۷۹۷
	مدنظر قرار دادن سواد چندفرهنگی در برنامه‌های ضمن خدمت	۰/۷۷۵
	ارائه طرح درسی بر مبنای تنوع فرهنگی ایران	۰/۷۷۴
	استفاده از تجربیات چندفرهنگی همکاران باسابقه	۰/۷۷۲
	آموزش دانشجویان تربیت معلم برای بکارگیری راهبردهای آموزشی فرهنگی	۰/۷۲۳
	حضور در جلسات مرتبط با آموزش‌های فرهنگی	۰/۷۱۴
	حضور در همایش‌ها و کنفرانس‌های علمی مرتبط با فرهنگ‌شناسی	۰/۶۹۶
	تهیه و تدوین مسابقات فرهنگی بین استان‌های مختلف جهت آشنایی بهتر معلمان با سایر فرهنگ‌ها	۰/۶۶۶
	حضور در کلاس‌های ایران‌شناسی با محتوای فرهنگ	۰/۶۴۱
	الزام به حضور و فعالیت معلمان در برنامه‌های فرهنگی بومی مناطق مختلف کشور	۰/۶۱۸
	آشنایی اجمالی با اقوام ایرانی توسط معلمان	۰/۵۵۱
	آگاهی از مسئولیت اخلاقی و وظایف انسانی در مواجهه با فرهنگ‌های دیگر	۰/۸۳۳
آگاهی، نگرش و عملکرد نسبت به چندفرهنگی	تنظیم نوع برخورد، نحوه تفکر و نحوه عملکرد با توجه به تنوع فرهنگی محیط	۰/۸۲۹
	تأکید بر آموزش چندزبانه در دانشگاه‌های فرهنگیان	۰/۸۰۲
	ارزیابی درست از فرهنگ‌های مختلف و هماهنگی با آنها	۰/۷۷۶
	داشتن درک روشن از چگونگی برخورد با دانش‌آموزان از فرهنگ‌های دیگر (نظیر کرد، لر، ترک، بلوچ، عرب)	۰/۷۰۶
	بهره‌گیری از فعالیت‌های هنری مثل تئاتر و فیلم‌های مستند در طول دوره تحصیل دانشجویان برای آشنایی با فرهنگ‌های متنوع ایرانی	۰/۶۸۶
	آموزش به زبان مادری در کلاس درس	۰/۶۱۲
	تلاش برای شناخت بهتر فرهنگ‌های دیگر و استفاده کاربردی از آن در شغل	۰/۶۰۰

نام عامل	مؤلفه‌ها	بار عاملی
بکارگیری عناصر فرهنگی در زندگی شخصی و کاری	ایجاد ارتباط بین خرده فرهنگ‌های موجود در کلاس و بهره‌مندی از آن	۰/۵۸۳
	ایجاد گروه‌های مشترک با همکاران از فرهنگ‌های مختلف در فضای مجازی	۰/۵۶۴
	ایجاد رابطه دوستی با دانش‌آموزان از فرهنگ‌های مختلف	۰/۵۴۱
	آشنایی با دیدگاه‌های فرهنگی دانش‌آموزان کلاس و احترام به آن	۰/۵۲۱
	آگاهی از پیش زمینه‌ی فرهنگی منطقه فعالیت	۰/۷۸۹
	قبول وجود چندفرهنگی و تطبیق شرایط زندگی و کار با آن	۰/۷۸۲
	استفاده از تجربیات سایر کشورهای دنیا در برخورد با چندفرهنگی	۰/۶۴۴
	آگاهی از ارزشمندی اقوام مختلف برای ایران و نظام جمهوری اسلامی ایران	۰/۶۳۵
	الزام به تهیه گزارشات فرهنگی از محل‌های تدریس مخصوصاً نقاط روستایی و آشنایی با آداب و رسوم خاص و اشتراک‌گذاری آنها بین سایر معلمان	۰/۶۳۰
	گوش دادن به موسیقی نواحی مختلف ایران	۰/۵۰۰
رعایت هنجارهای فرهنگی و پرهیز از تبعیض فرهنگی	یادگیری حداقل‌های زبان و گویش فرهنگ‌های مختلف ایران	۰/۴۸۶
	آشنایی اجمالی با لهجه‌های اقوام مختلف ایران توسط معلمان	۰/۴۶۸
	دخالت دادن عوامل فرهنگی در شیوه برخورد با دیگران	۰/۷۱۴
	توجه به موضوعات تعصبی مذهبی، عدم تبعیض زبانی و بیگانه‌هراسی در مراکز علمی کشور	۰/۶۸۸
	توجه به تفاوت‌های فرهنگی موجود در هنگام قضاوت دیگران یا همکاری با سایر همکاران	۰/۶۸۷
	پرهیز از تبعیض جنسیتی در کلام و عملکرد	۰/۶۶۱
	عدم تعصب در جهت‌گیری‌های دینی شخصی و مقایسه آن با دیگران	۰/۶۵۳
	عدم مقایسه و رتبه‌بندی فرهنگ‌ها نسبت به یکدیگر	۰/۵۷۹
	توجه به آثار تبعیض فرهنگی، نژادی و جنسی در دانشگاه‌های کشور	۰/۵۶۶
	پرهیز از مباحث و مجادله‌های فرهنگی بین اقوام	۰/۵۴۲
ترویج چندفرهنگی	عدم استفاده از جک و لطیفه درباره‌ی اقوام ایرانی	۰/۴۶۱
	عدم تخریب اقوام مختلف با استفاده از رفتار تحقیرآمیز و نامناسب در خصوص لهجه	۰/۴۱۷
	یادگیری اجمالی ادیان و مذاهب موجود در ایران توسط معلمان	۰/۴۱۵
	ارزشیابی و نظرسنجی دوره‌ای از والدین دانش‌آموزان در خصوص توجه معلمان به چندفرهنگی و توصیه‌های لازم به معلمان در صورت نیاز	۰/۹۰۳
	آگاهی از انتظارات دانش‌آموزان در خصوص فرهنگ آنها با صحبت و ایجاد رابطه فرهنگی	۰/۸۹۶
	ارزش دادن به شایستگی‌های چندفرهنگی معلمان در فرایند رتبه‌بندی	۰/۸۴۷
	استفاده از ظرفیت دانش‌آموزان با فرهنگ‌های مختلف در کلاس برای آگاهی معلم و سایر دانش‌آموزان	۰/۴۲۳
	احترام به تفاوت‌های فرهنگی همکاران، دوستان یا دانش‌آموزان	۰/۴۱۲
	توجه به مقوله چندفرهنگی جامعه ایرانی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	۰/۸۴۸
	بکارگیری مؤلفه‌های فرهنگی نقاط مختلف کشور در تدوین کتب درسی	۰/۸۴۳
نگاه اسناد بالادستی به سواد چندفرهنگی	بکارگیری مدیران میانی آشنا به چندفرهنگی و فعال نمودن آنها در این عرصه	۰/۷۷۱

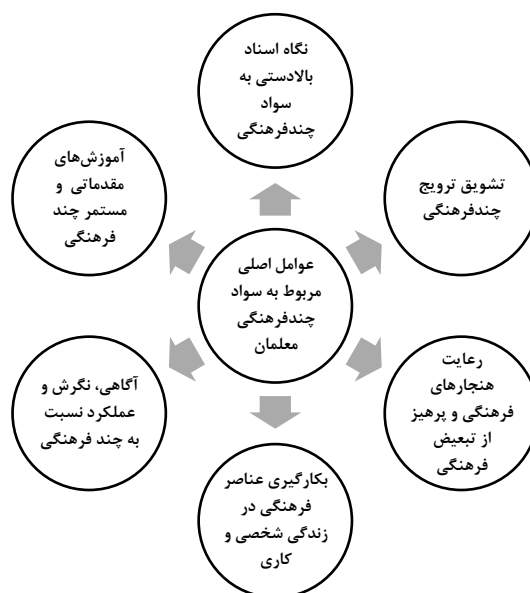
۳. رتبه بندی عوامل مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان چگونه است؟

با توجه به جدول ۴ مشاهده می‌شود که ۶ عامل شناسایی شده است که بر اساس مقادیر ویژه ارائه شده مربوط به آنها قابل رتبه‌بندی می‌باشند. لازم به ذکر است که مقدار ویژه، مجموع واریانس مربع بارهای عاملی برای یک عامل خاص را نشان می‌دهد. به عبارت ساده‌تر، نشان می‌دهد که هر عامل چه مقدار از واریانس کل متغیرها را تبیین می‌کند. در این پژوهش، عامل اول با عنوان «آموزش‌های مقدماتی و مستمر چندفرهنگی» شامل ۱۲ مؤلفه بوده و بالاترین مقدار ویژه یعنی ۷/۳۰۸ را به خود اختصاص داده است. عامل دوم با عنوان «آگاهی، نگرش و عملکرد نسبت به چندفرهنگی» با ۱۲ مؤلفه دارای مقدار ویژه ۶/۳۰۱ می‌باشد. عامل سوم با عنوان «بکارگیری عناصر فرهنگی در زندگی شخصی و کاری» با ۸ مؤلفه دارای مقدار ویژه ۵/۴۱۵ می‌باشد. عامل چهارم با عنوان «رعایت هنجارهای فرهنگی و پرهیز از تبعیض فرهنگی» با ۱۱ مؤلفه دارای مقدار ویژه ۴/۷۱۰ می‌باشد. عامل پنجم با عنوان «ترویج چندفرهنگی» با ۵ مؤلفه دارای مقدار ویژه ۳/۶۱۶ و در نهایت؛ عامل ششم با عنوان «نگاه اسناد بالادستی به سواد چندفرهنگی» با ۳ مؤلفه دارای مقدار ویژه ۳/۲۳۱ می‌باشد.

مطابق با یافته‌های به دست آمده، مدل مفهومی عوامل مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان را می‌توان به صورت زیر ارائه کرد:

شکل ۱

عوامل اصلی مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تحلیل عوامل مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان انجام شد. یافته‌ها در قالب پاسخ به سه سؤال پژوهش، ساختاری شش عاملی را آشکار ساخت که در مجموع بیش از ۵۵ درصد از واریانس سواد چندفرهنگی معلمان را تبیین می‌کنند. یافته‌های به دست آمده از بررسی سؤال اول دلالت بر آن داشت که مهمترین مؤلفه‌های مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان به ترتیب اولویت عبارتند از ۱. «عدم استفاده از جُک و لطیفه درباره‌ی اقوام ایرانی»؛ ۲. «پرهیز از مباحث و مجادله‌های فرهنگی بین اقوام»؛ ۳. «شناخت پوشش اقوام ایرانی و فلسفه وجودی آنها»؛ ۴. «تاکید بر آموزش چندزبانه در دانشگاه‌های فرهنگیان» و ۵. «آشنایی با دیدگاه‌های فرهنگی دانش‌آموزان کلاس و احترام به آن». در نتیجه انجام تحلیل عاملی اکتشافی بر روی ۵۵ مؤلفه مرتبط و مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان، شش عامل اصلی شامل عامل اول «آموزش‌های مقدماتی و مستمر چندفرهنگی»، عامل دوم «آگاهی، نگرش و عملکرد نسبت به چندفرهنگی»، عامل سوم «بکارگیری عناصر فرهنگی در زندگی شخصی و کاری»، عامل چهارم «رعایت هنجارهای فرهنگی و پرهیز از تبعیض فرهنگی»، عامل پنجم «ترویج چندفرهنگی» و

در نهایت؛ عامل ششم «نگاه اسناد بالادستی به سواد چندفرهنگی» شناسایی شد. در ادامه، هر یک از شش عامل مستخرج، در پرتو یافته‌های پژوهش‌های پیشین تحلیل و تفسیر شده است.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که عامل «آموزش‌های مقدماتی و مستمر چندفرهنگی» با بیشترین واریانس تبیین‌شده (بیشترین مقدار ویژه در تحلیل عاملی اکتشافی)، مهم‌ترین نقش را در سواد چندفرهنگی معلمان ایفا می‌کند. این یافته با نتایج فراتحلیل (Huang et al. (2023 همسو است. آن‌ها نشان دادند که برنامه‌های آماده‌سازی معلمان با تأکید بر راهنمایی تأملی پیش از سفر، در حین دوره و پس از بازگشت، تأثیر بیشتری بر شایستگی بین‌فرهنگی معلمان دارد. همچنین، مطالعه Jang et al. (2025) بر روی داده‌های یک نظرسنجی بین‌المللی مرتبط با آموزش و یادگیری نشان داد که آموزش اولیه معلمان در حوزه چندفرهنگی و چندزبانه و آموزش‌های ضمن خدمت متمرکز بر پداگوژی، پیش‌بینی‌کننده‌های قوی خودکارآمدی چندفرهنگی معلمان هستند. با این حال، این پژوهش از لحاظ دامنه با مطالعه Chinawong et al. (2022) که عامل «آگاهی فرهنگی» را دارای بالاترین بار عاملی در شایستگی بین‌فرهنگی معلمان بانکوک گزارش کرد، ناهمسو است. این ناهمسویی احتمالاً ناشی از تفاوت‌های بافتی (ایران در مقابل تایلند) و سطح توسعه‌یافتگی نظام‌های تربیت معلم می‌تواند باشد.

عامل دوم، یعنی «آگاهی، نگرش و عملکرد معلمان»، دومین نقش را در تبیین سواد چندفرهنگی ایفا کرد. این یافته با مطالعه Chinawong et al. (2022) که «آگاهی فرهنگی» را با بار عاملی ۰.۹۸ به عنوان قوی‌ترین مؤلفه شایستگی بین‌فرهنگی گزارش کردند، همسو است. همچنین، فراتحلیل انجام شده توسط Budiarti (2023) نشان داد که آموزش چندفرهنگی به طور متوسط ۲۴ درصد از تغییرات عملکرد معلمان را تبیین می‌کند. این پژوهش علاوه بر آگاهی، نگرش و عملکرد را نیز به عنوان مؤلفه‌های مجزا وارد مدل کرده است که در مطالعات پیشین کمتر به صورت توأمان بررسی شده‌اند. از این نظر، پژوهش حاضر گستره مفهومی وسیع‌تری از عامل «آگاهی و نگرش چندفرهنگی» را پوشش می‌دهد.

یافته‌ها نشان داد که «بکارگیری عناصر فرهنگی در زندگی شخصی و کاری» به عنوان سومین عامل، تأثیر مستقیمی بر سواد چندفرهنگی معلمان دارد. این یافته با مطالعه Jang et al. (2025) که نشان داد معلمان دارای پیشینه فرهنگی متنوع (معلمان رنگین‌پوست و زنان) خودکارآمدی چندفرهنگی بالاتری دارند، همسو است. با این حال، این پژوهش از نظر ماهیت با رویکرد بیشتر مطالعات که بر جنبه‌های شناختی و نگرشی تأکید دارند، متفاوت است. در حالی که مطالعه Huang et al. (2023) بر تجربه‌های غوطه‌وری فرهنگی به معنی آمیختگی فرهنگی تأکید داشت، پژوهش حاضر بر کاربست روزمره عناصر فرهنگی در محیط شخصی و حرفه‌ای معلم متمرکز است که می‌تواند نشان‌دهنده بومی‌تر بودن رویکرد چندفرهنگی و پذیرش بهتر آن در بافت فرهنگی ایران باشد.

عامل چهارم، «رعایت هنجارهای فرهنگی و پرهیز از تبعیض فرهنگی» است. این یافته با مطالعه Chinawong et al. (2022) که «مهارت‌های شخصی» (شامل احترام به تفاوت‌ها و پرهیز از کلیشه‌سازی) را به عنوان سومین مؤلفه شایستگی بین‌فرهنگی شناسایی کرده‌اند، همسو است. همچنین، فراتحلیل Budiarti (2023) نشان داد که یکی از پیشایندهای اصلی عملکرد معلمان در آموزش چندفرهنگی، پرهیز از سوگیری‌های فرهنگی است. از نظر ناهمسویی، در مطالعه Chinawong et al. (2022) بعد «دانش و درک فرهنگی» پس از آگاهی قرار داشت، در حالی که در پژوهش حاضر، رعایت هنجارها (که جنبه رفتاری دارد) بر دانش صرف اولویت دارد. این تفاوت نشان‌دهنده تأکید بیشتر پژوهش حاضر بر کنش اجتماعی معلم در برابر تبعیض است.

«تشویق و ترویج چندفرهنگی» عامل پنجمی است که نقش کم‌اهمیت‌تری (از نظر درصد واریانس تبیین‌شده) در سواد چندفرهنگی معلمان داشت. این یافته با مطالعه Jang et al. (2025) که نشان می‌داد تعاملات فراتر از مدرسه با خودکارآمدی چندفرهنگی معلمان مرتبط است، همسو می‌باشد. با این حال، مطالعه Huang et al. (2023) نشان داد که مدت زمان برنامه (برنامه‌های کوتاه‌مدت در مقابل بلندمدت) می‌تواند رابطه بین آموزش و شایستگی بین‌فرهنگی را تعدیل کند. در پژوهش حاضر، از آنجا که سنجش مبتنی بر وضع موجود بود و برنامه مشخصی در طول مطالعه اجرا نشد، نمی‌توان تأثیر مدت‌زمان یک برنامه ترویجی را سنجید. از این جهت، پژوهش حاضر از نظر طراحی با مطالعات مداخله‌ای ناهمسو است.

عامل ششم، یعنی «نگاه اسناد بالادستی»، کمترین نقش را در تبیین واریانس سواد چندفرهنگی معلمان داشت. این یافته با یافته‌های پژوهش Veliz (2024) که بر لزوم گنجاندن صریح مهارت‌های چندفرهنگی و چندزبانی در برنامه‌های درسی و سیاست‌های تربیت معلم تأکید دارد، همسو است. با این حال، از آنجا که در پژوهش حاضر معلمان ادراک ضعیفی از تأثیر اسناد بالادستی بر عملکرد روزمره خود داشتند، این یافته تأکید بر آن دارد که شکاف میان سیاست و عمل نشان می‌دهد اسناد بالادستی به تنهایی قادر به ایجاد سواد چندفرهنگی در معلمان نیستند و نیاز به برنامه‌های عملیاتی و محلی‌شده در سطح مدرسه دارند.

پژوهش حاضر با رویکردی اکتشافی، شش عامل اصلی سواد چندفرهنگی معلمان را در بافت فرهنگی خاص شهرستان قوچان شناسایی و رتبه‌بندی کرد. مقایسه یافته‌ها با مطالعات بین‌المللی نشان داد که هرچند ساختارهای کلی (مانند آگاهی، مهارت و نگرش) در فرهنگ‌های مختلف مشترک است، وزن و اولویت این عوامل تحت تأثیر زمینه‌های فرهنگی، سیاست‌های آموزشی و نظام تربیت معلم تغییر می‌کند. برای ارتقای سواد چندفرهنگی معلمان در ایران، اولویت دادن به آموزش‌های عملی و مستمر و کاهش شکاف میان اسناد بالادستی و عمل کلاسی ضروری به نظر می‌رسد.

در نهایت؛ مقایسه یافته‌های پژوهش با مطالعات بین‌المللی (همچون Budiarti, 2023؛ Jang et al., 2025؛ Veliz, 2024؛ Chinawong et al., 2022) نشان داد که اگرچه ساختار کلی عوامل مؤثر بر سواد چندفرهنگی معلمان مشترک است، اما وزن و اولویت هر عامل تحت تأثیر بافت فرهنگی، نظام تربیت معلم و سیاست‌های آموزشی بومی تغییر می‌کند.

بر اساس یافته‌های پژوهش، پیشنهاد می‌شود برنامه‌های درسی دانشگاه‌های فرهنگیان با گنجاندن واحدهای اجباری عملی در حوزه سواد چندفرهنگی و کارورزی در مدارس چندقومی بازطراحی شود. همچنین، نظام‌های آموزش ضمن خدمت با رویکرد تأملی^۱ برای توانمندسازی معلمان شاغل در زمینه بازنندیشی مفروضات فرهنگی و توسعه مهارت‌های ارتباطی بین‌فرهنگی طراحی گردد. در صورتی که اسناد بالادستی از طریق تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی، ارزشیابی مدارس بر اساس شاخص‌های توجه به تنوع قومی و کاهش تبعیض فرهنگی به سطح مدرسه بازخوانی و بازنویسی گردد، می‌تواند توجه سازمان‌های آموزشی را به این مقوله مهم برانگیزد. همچنین؛ برگزاری دوره‌های اجباری «اخلاق حرفه‌ای در محیط‌های چندفرهنگی» برای معلمان مناطق چندقومی طراحی شود و با برگزاری جشنواره‌های سالانه فرهنگ قوم‌ها، تجهیز کتابخانه‌های مدارس به منابع مرتبط با فرهنگ اقوام ایرانی و استفاده از معلمان و دانش‌آموزان خبره فرهنگی، زمینه ترویج چندفرهنگی در بافت مدرسه فراهم گردد. همچنین به پژوهشگران آتی توصیه می‌شود که مطالعات کیفی برای درک عمیق‌تر چالش‌های اجرایی، پژوهش‌های مداخله‌ای برای سنجش اثربخشی برنامه‌های آموزشی، و مطالعات تطبیقی بین مناطق مختلف ایران با ترکیب قومی متفاوت انجام دهند. ارتقای سواد چندفرهنگی معلمان نه تنها به بهبود کیفیت یاددهی-یادگیری در کلاس‌های متنوع قومی کمک می‌کند، بلکه با کاهش تنش‌های قومی، انسجام ملی را به دنبال خواهد داشت و سرمایه‌گذاری بر این حوزه یک ضرورت راهبردی برای نظام آموزشی ایران محسوب می‌شود.

References

- Afzali, S., Sadeghi, A., Mousapour, N., & Ghaderi, M. (2022). Evaluation of multicultural literacy dimensions of Farhangian University students – teachers. *Educational and Scholastic Studies*, 11(1), 427-448.
- Afzali, S., Sadeghi, A., Mousapour, N., & Ghaderi, M. (2023). Model of multicultural literacy curriculum for students and teachers of Farhangian University. *Theory and Practice in the Curriculum*, 11(21), 187-280. <https://doi.org/10.22034/tpcj.2023.190245> [In Persian]

¹ Reflective Practice

- Ahmadipour, R., Moazami, M., Totia, S., & Kavousi, E. (2020). Identifying the systematic elements of promoting cultural literacy: A case study of Iran's education system. *Sociological Research*, 14(3), 45-74. [In Persian]
- Ahmady, G., Assareh, A., Ahmadi Tabatabai, M., & Amini Zarrin, A. (2018). Designing the proposed curriculum model for political literacy education in the first grade of high school. *Iranian Journal of Curriculum Studies*, 13(49), 5-56.
- Arsal, Z. (2019). Critical multicultural education and preservice teachers' multicultural attitudes. *Journal for Multicultural Education*, 13(1), 106-118.
- Budiarti, S. (2023). A multicuture education and performance: A meta-analysis. *Al-Mubin: Islamic Scientific Journal*, 3(1), 35-49. <https://doi.org/10.51192/ad.v3i1.414>
- Chinawong, P., Poopan, S., & Masantiah, J. (2022). A factor analysis of cross-cultural competence of teachers under the Bangkok Metropolitan Administration. *Journal of Education Studies, Chulalongkorn University*, 50(1), EDUCU50010010. <https://doi.org/10.14456/educu.2022.10>
- Ebrahimi, Z., Mehrmohammadi, M., Sadeghi, A., & Noroozi, O. (2020). Explaining the cultural efficacy of teachers in encountering cultural diversity. *Journal of Curriculum Research*, 9(2), 225-254. <https://doi.org/10.22099/jcr.2020.5534> [In Persian]
- Havas Beigi, F., Ghasemi, Y., & Ghadermarzi, H. (2023). Conditions, strategies and consequences of multicultural education (Case study: teachers and pre-service teachers of Farhangian University of Ilam). *Sociological Review*, 30(1), 73-91. <https://doi.org/10.22059/jsr.2023.339666.1751> [In Persian]
- Huang, Q., Cheung, A. C. K., & Xuan, Q. (2023). The impact of study abroad on pre-service and in-service teachers' intercultural competence: A meta-analysis. *Teaching and Teacher Education*, 127, 104091. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104091>
- Jang, E., Seo, Y. S., & Jang, B. G. (2025). Building multicultural teaching self-efficacy: Key factors of secondary teachers' confidence in diverse classrooms. *Teaching and Teacher Education*, 105, 104912. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2025.105332>
- Khodabakhshi, A., Fallah, Z., Montazeri, A., & Bahlakeh, T. (2022). Identifying and explaining effective factors on multicultural management in school sports. *Sport Management Journal*, 10(1), 41-59. <https://doi.org/10.22044/shm.2022.11931.2469> [In Persian]
- Mousavi, S. E., Maleki, H., & Abbaspour, A. (2013). *Content analysis of the sixth-grade social studies textbook for the 2012-2013 academic year based on multicultural indicators derived from national documents* [Master's thesis in Educational Planning]. Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
- Romijn, B. R., Slot, P. L., & Leseman, P. P. (2021). Increasing teachers' intercultural competences in teacher preparation programs and through professional development: A review. *Teaching and Teacher Education*, 98, 103236.
- Sadeghi, A., & Havas Beigi, F. (2020). Assessing the level of multicultural literacy of Allameh Tabatabai' University (ATU) faculties and provide solutions to improve them. *Journal of Higher Education Curriculum Studies*, 11(21), 31-67. [In Persian]
- Sadeghi, A., Abdoli, S., & Ahmadi, J. (2015). Designing and validating a multicultural curriculum model for general education in Iran. *Iranian Curriculum Studies Quarterly*, 10(39), 71-108. [In Persian]
- Samadpouri Javid, M. (2021). Cultural literacy and its domains. *Quarterly Journal of Management and Accounting Studies*, 1(1), 190-195.
- Sergeeva, M. G., Poliakova, I. V., Goltseva, O. S., Kolosova, G. M., Shafazhinskaya, N. E., Polozhentseva, I. V., & Smirnova, M. A. (2019). Desarrollo de la alfabetización intercultural de los docentes en el sistema de educación vocacional adicional. *Religación. Revista de Ciencias Sociales y Humanidades*, 4(13), 249-255.

- Soltani, M., Azizi, N., & Bolandhemtan, K. (2009). *Investigating the status of multicultural education in teacher training centers of Sanandaj City* [Master's thesis]. University of Kurdistan, Kurdistan, Iran.
- Veliz, L. (Ed.). (2024). *Multiculturalism and multilingualism in education: Implications for curriculum, teacher preparation and pedagogical practice*. Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004709850>
- Yıldırım, S., & Tezci, E. (2020). Factors that influence teachers' multicultural teaching practices. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(27), 13–47. <https://doi.org/10.26466/opus.687625>